

ГОД. XIV.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ II.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЏИЋ.

Иzlази за време бављења позоришне друштине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У БЕОГРАДУ

БОГУМИЛИ.

ДРАМА У 4 ЧИНА С ПРЕДИГРОМ, НАПИСАО МИЛОРАД П. ШАПЧАНИН.

У кр. народном позоришту у Београду приказана је 7. и 8. новембра о. г. нова драма *Милорада П. Шапчанина* с натписом: „*Богумили*“. Др. Милан Савић, који је ли ради представе те позоришне новине отишао био у Београду, написао је о тој драми оцену, коју овде по „*Бранику*“ доносимо.

Предмет драме казује у главном сам наслов. За доба великог жупана Стевана Немање отима богумилска јерес све то већма маха у српским земљама, тако, да су јој приврженици не само људи у најближој околини жупановој, већ и где који рођаци му. Немања хоће да стане на пут распрострањау те јереси, те издаје најстрожије наредбе. Што је дошло до тих наредба, узрок је тај, што дознаје, да се богумилство шири тек по периферији његове државе, за централни уплив те јереси не зна још ништа. Наравно, да се богумили чувају, да му се ода њихова тајна; али и они су људи, и они су под утицајем и уливом људске нарави и људских страсти, особито они, који су навикнути на дворски живот и на оне многе прилике, којих се дворани не могу друкчије ослободити, осим ако се из двора удале. Главни покретач радње у тој драми није према томе верски фанатизам или мученичко пожртвовање, дакле неки ванреднији повод, пошто се богумили држе не само пасивно или управо негативно, већ је она страст, која се с вером, особито у првим покретима њеним,

дијаметрално разлизи, ван ако јој није начело и суштина. Та је страст љубав, телесна љубав, и у свези с њоме љубомора. Није дакле она душевна љубав, која се у веровању, у апсолутном идеализму, приказује, већ њена световна сестра са свом пратњом страсти, које из ње истичу,

Та је страст и повод, што је Немања на послетку ипак дознао, да се богумилство укоренило и у његовој најближој близини. Да како да хоће онда и најстрожије да поступа, да испуни и оствари своје наредбе. Но у последњем часу даје се ипак склонити; он не шаље богумиле на губилиште, већ само у прогонство.

Признајем, да би ми предмет о богумилима пре доликовао трагедији, него драми, пошто ми изгледа, да у богумилству лежи суштина, по православно хришћанство опасна. Сукоб између тих вероисповести не би се дао избећи, и то баш што се тиче самог начела у веровању. Но кад је писац нашао за добро да напише драму, не може му се даље приговорити ништа. Он је творац дела, он је имао дакле и права определити му драмску врсту. Па опет бих рекао, да је и сам писац осећао трагичну суштину у својој теми, кад јој је у смрти једног богумила, телохранитеља Војнега, дао израза.

Драма је подељена у четири чина с предигром. У предигри видимо, како сами телохранитељи Немањини прелазе у богумилство. Писац је овом приликом изнео на позорницу обреде и обичаје богумилске и

приказао разлику између богумила и православних хришћана. Што је навело телохранитеље, дакле властелу и господу, да пређу у богумилство, не исказује се толико као израз неког начела, неке душевне потребе, или чак унутрашњег уверења. Али то и није нужно код таквих људи, јер врло добро знамо, да су следовали новини, тајанствености, општем вртлогу. А и то је доста да човека наведе на промену — као што то бива и дан данас, па не само код безазлених људи Сви телохранитељи примају радо нову веру, једини је Војнег, који се, можда у предслутњи кобног свршетка, ипак нешто бори са собом.

Но ми видимо међу богумилима и Богута, дворску будалу. Његова појава не би нас бог зна како изненадила, али нас изненађује начин и поступак његов, који присуство његово чудно обележава. Ми држимо у први мах, да је и Богут богумил; али тајанствено шушкање његово буди у нама сумњу, да је ухода, који се под маском богумилства увукао у храм, да Немањи после ода све. Његово даље делање не показује, до душе, то, на против, ми га видимо као најсвеснијег богумила. Можда је хтео писац загонетном појавом Богутовом да пробуди у нама живље интересовање за све богумиле, а особито за потоњу судбу телохранитеља; можда.

Први чин износи нам сјајну дворану у двору великог жупана. Два телохранитеља, Борило и Војнег, удварају се дворским госпођицама; први Љињани а други Романи, ту видимо још и дворског песника Дубровчанина, и још неке госпе, као Горјану Брајановицу, жупанову рођаку. Разговор је о љубави, о песништву и Дубровчанин декламује одломак једне песме своје. У то се јавља да долази Немања. Борило и Војнег скоче, узму своје шлемове и дочекају великог жупана, у чијој су пратњи рођак му Ромил, владика Калиник, архиепископ Гргур и три телохранитеља, Арапит, Дабижив и Достан. Жу-

пан седне на узвишено место а око њега најближа му пратња; телохранитељи стоје му иза леђа. Он јавља весело, да му се данас родило трећи син и издаје повељу, да се зида манастир Студеница. На то улази стари властелин и тужи жупану свог сина, који је прешао у богумилство; Немања пун гњева прети свачим, али га рођак Ромил утишава. Још није прешла та бура, ево властелинке, која тужи свога мужа, да је такође постао богумил. Немања је већ разјарен и у том расположењу издаје оне строге наредбе. Телохранитељи за његовим леђима узнемиренни су, али се ипак уздржавају. Стари Ромил опет хоће да утишава Немању, али су му речи узалуд; у Немањи је већ прекипело, те остаје при својим наредбама.

Први чин оставља утисак велике сценерије; декорација сјајна, гардероба раскошна, на позорници множина људи, која служи као стафажа, којој је врхунац велики жупан; он је средиште тог чина и радње у њему, он управља и води све, било сад из сопствене побуде или што га на речи и рад наводе спољашње околности. Експозицију имамо ту а она нам је тим интересантнија, што нам се у предигри показало, да је најближа околна жупанова, његова гарда, прешла у богумилство.

Други нам чин показује другу дворану. Љубав између Борила и Љињане, која је у првом чину тек обележена, приказује нам се сад у својој целини. Али тој љубави прети велика опасност. У лепог Борила заљубљена је до лудила Љињанина маћеха, Горјана Брајановица, те му се тако рећи намеће. Борило остаје сталан а Горјана, не видећи другог начина, да то двоје раздвоји, употребљава силетку. Она обриче Борилу, да ће му бити у помоћи, да се састане ноћу у башти с Љињаном и да дође само у неко извесно доба на рочиште. За тим говори Љињани, да њу Борило не љуби, да се само игра с њоме. Љињана сумња, али јој Горјана обриче, да ће јој и показати ону, коју Борило љуби, и то још ове ноћи.

Да изведе своју сплетку, употребљава Горјана дворкињу Јелену, која ће ове ноћи Борилу предати писмо, бајаги од Љиљане.

Сад долази промена. Ми видимо башту; ноћ је. Иза једног цбуна скривене су Горјана и Љиљана, иза другог Богут. Љиљана све не верује а Горјана јој говори, да само чека. Богут пак, опет у улози неког уходе, прислушкује разговор и прави своје досетљиве примедбе. Ево Борила с Јеленом; они пролазе поред цбуна, где су Горјана и Љиљана, те ова може и чути и видети, да јој је Борило неверан. По одласку њиховом Љиљана је ван себе од бола и увреде, те се тако заборава, да из недара вади и баца амајлију, коју је добила од Борила. Ту амајлију подигне и сакрије Горјана. Али тај приказ видео је скривени Богут и у своје време хоће да га употреби, да како, у интересу љубави Борила и Љиљане.

Та амајлија од великог је значаја; у њојзи је обележје, да је Борило богумил. Страсна Горјана има га сад у рукама и она не ће презати ни од чега, да раскипе љубав њихову. Шта намерава, не зна се да како, нити се у овај мах зна, какав је значај у тој амајлији. Ми ћемо то све доцније дознати. За сад пак утиче овај чин на нас као целина, у којој се љубав развија, о сплетку спотакне, те тако и до привидног краја долази.

У трећем чипу друга дворана. Ту је Маргита Војиновићка и пена кћи Романа. Долазе Борило и Војнег. Романа одбегне, али је Војнег опет доведе. Борило ће по-

сле кратког времена да оде а при поласку пита још Војнега, хоће ли бити тамо, на опредељеном месту, у своје доба. Војнег обриче. При одласку Маргите и Борила, стоје Војнег и Романа код прозора и кад виде, да се они удалили, полете једно другом у наручја. И сад се почиње развијати прекрасан приказ, са драмског гледишта најлепши и најсилнији у целој драми.

Они се љубе, љубе као деца и не могу доста да се нагрле. Но и у ту љубав пада горка кап: сумња. Романи не може да изађе из главе Војнегова последња реч Борилу. Она слутни састанак с каквом другом девојком, те га најпре пита, што је радознала, али кад он одбија од себе сумњу, постаје она све радозналија и јогунастија, тако, да Војнег већ не зна, шта да ради. На послетку, пошто Војнег не признаје ништа, раздрага се у њојзи љубоморство и она позове свога војна, да јој се пред иконом зкуне. Војнег, као богумил, то не ће: он се никако не заклиње. То пробуди на мах другу сумњу у Романи и она га зашта, да није богумил? Војнег се бори и у очајању зашта је: а кад бих био?

Романа успламти сад и чисто говори, да богумила не може љубити. Војнег, ван себе од тих речи, призна јој да је зашта богумил, али се у тај мах и прободу ножем, јер је одао тајну. Романи тек сад пукне пред очима и она онесвешћена падне на мртвог Војнега. Ах! да је знала, да ће до тог доћи, не би за цело терала своје јогуњство до краја. Сад је све прошло.

(Свршиће се.)

Л И С Т И Њ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Извештај месног позоришног одбора у Сомбору.) Дружина срп. нар. позоришта дошла је овамо у Сомбор 20. септембра, а отпутовала је 21. новембра 1889.

Прва представа одиграна је 23. септембра а последња 19. новембра 1889. а свега је да

вано 35 представа, а од тих је била једна деџија представа и једна, и то последња, као корисница за дружину.

Пригод.

1. Ложе су донеле за 33 представе . 1179-50
2. Заседна места при земљи, на док-сату и галерији донела су за 30

представа	250·80
3. На благајни добивено је за 33 представа	2439·70
4. Од Бишовог концерта за осветљење и т. д.	37.—
5. Корисница за дружину донела је	172·10
6. Камата на новац износи	1·03
Прихода дакле било је свега	4147·29

Расход.

1. У име плате издано је дружини за 62 дана	2547.—
2. У име путног трошка из Ирига у Сомбор издано је дружини	190·90
3. Остале потребе за дружину и трошкови око представа изнели су	1332·14
4. Од кориснице издано је дружини	154·02
5. Трошак око кориснице	18·08
6. На сомборску варошку болницу да-то је у смислу уговора са вароши	15.—

Сав је расход 4242·14

Дакле мањка 94·85

На 35 представа одиграно је свега 35 разних комада: комад „Сењак као милионар“ даван је двапут; на дечијој представи: „Зидање Раванице.“

Највише донео је на благајни комад „Пут око земље“ 143 ф. 70 н., а најмање је донела представа 20 ф. 50 н. На овој је играно „Из зашвалности“ и „Љубавно писмо.“

За сваку представу било је потребно на трошак 39 ф. 18 н., на гаже глумцима 85 ф. 20 н. свега 124 ф. 38 нов., а свака је представа једно на друго донела 115 ф. 80 н. а. вр.

Подробан рачун са исправама издан је г. Димитрију Ружићу управитељу.

Учтиво молимо да сл. поз. одбор овај извештај на знање узме.

У Сомбору 23. новембра 1889. год.

Др. Ђорђе Ђуришић, с. р. Др. Ј. Вујић, с. р.
перовођа. председник.

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У ЗАГРЕБУ.

(Нова сезона.) „Vienac“ пише: „Након много година започела је нова сезона, у којој ће драма бити без своје премисе опере. Почетак не би био лош: све су ложе распродане. Али нам ову радост квари помисао, да се број глумаца није повећао, него чак умалио. Свак се надаше, да ће у коло наших вештака доћи који нови члан, а кад ето још изгубисмо три члана од прошле сезоне. Уз овакве прилике не може бити говора о органичном напретку хрватске драме. Таким се поступком оштећује и репертоар и садање друштво. На драматичну школу нико више и не мисли. Па тако ће брод наше драме бити и у

напредак играчка случаја, који би нам се могао немилосрдно осветити!..“

ЧЕШКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(*Ђенерал без војске.*) Не давно је приказана у чешком „народном дивадлу“ (народном позоришту) Боздјехова комедија „Ђенерал без војске“. То је лепа слика из живота Француске после револуције. Ако се и не одликује снажном и великом замишљу или силним ефектима, опет показује све врлине Боздјехове: свеж колорит, духовит дијалог, познавање онога доба. Боздјех је писао своје позоришне игре понајвише по скрибовој техничкој манири. Сва позоришна дела доказ су лепога талента несретнога Боздјеха, кога је нестало из Прага, а још му се није нашао траг ни живу ни мртву.

ПОЗОРИШТЕ.

(*Балканска царица.*) У летњем позоришту госпође Неметове у Петрограду приказана је 2. августа о. г. „Балканска царица“, драма у 3 чина од Н. као што је стојало на огласима. Др. Ј. Вујић је на руски језик србин Милан Жерајић. Приказана је прва појава из првог чина и друга појава из другог чина. И ако се чувало у тајности ко је писао ту драму, ипак се дознало. Популарно име витешког кнеза црногорског Николе скупило је приличан број слушалаца, који су веома лепо примили драму као дело кнежево. Руски листови замерују, што „Балканска царица“ није приказана у целини са мало коментара у новинама, што није боље преведена на руски и што нису глумили бољи глумци. Ако су већ неки људи по што по то хтели да упознају с „Балканском царицом“ руски свет у Петрограду, ваљало је ту драму изнети на позорницу царског александровог позоришта са првим глумачким снагама, у сјајном оделу, а што је најглавније у целини. Глумци су, истина, вршили своју дужност како су знали и умели, ал' тешко је Русима представљати Црногорце, а још је теже приказати драму, коју човек не зна у целини.

(*Дворско позориште у Бечу.*) Занимљив је извештај о прошлој сезони дворскога позоришта у Бечу. Из тог извештаја види се, да се највише приказују дела Шилерова и Грилпарцера. Фауст од Гета као да губи привлачну силу. Многи замерују управи, што мало води бригу о новим појавама на драмском пољу. Ибсен и Бјернсон нису прошле године никако ни били у репертоару. Има злогукх пророка, који велу, да се сунце „првог немачког позоришта“ примиче к западу. А томе је узрок то, што управа не ће или не може да удешава своје замисли према развиту нове драматике.

Издаје управа српског народног позоришта.